

Nr 4*Konstitutionsutskottets memorial angående televisionsutsändningar av kamrarnas förhandlingar.*

Konstitutionsutskottet får med begagnande av sin initiativrätt angående bestämmelser av karaktär att tillhöra riksdagsstadgan föreslå viss ändring av bestämmelserna om utsändning i television av kamrarnas förhandlingar.

Historik m. m.

Frågan om radioutsändningar av riksdagens förhandlingar väcktes första gången i riksdagen genom två motioner i andra kammaren år 1925. I den ena av dessa motioner (nr 125) föreslag Värner Rydén och Eliel Löfgren, att andra kammaren för sin del måtte medgiva, att telegrafstyrelsen finge i kammarens plenisal uppsätta anordningar, som möjliggjorde återgivande genom s. k. rundradio av kammarens förhandlingar, ävensom uppdraga åt kammarens presidium att bestämma, när sådan radioutsändning finge äga rum. I den andra motionen (nr 126) av herr Oskar Hagman anfördes, att från och med år 1925 den sedan ett par år tillbaka påbörjade rundradioverksamheten antagit mera fasta konturer och att redan under år 1924 i pressen behandlats frågan om möjligheten av sådana anordningars vidtagande, att riksdagens förhandlingar skulle kunna avlyssnas per radio. Vidare uttalades, att några principiella eller praktiska invändningar mot ett bifall därtill icke torde kunna anföras. Som skäl för denna ståndpunkt angavs, att kamrarnas förhandlingar vore offentliga och att väsentligt kunna utöka kretsen av åhörare därför endast torde kunna sägas vara ett steg i grundlagens anda. Motionen utmynnade i en hemställan att andra kammaren måtte uttala, att från kammarens sida inga erinringar vore att göra mot att sådana anordningar vidtoges, att kammarens överläggningar kunde, då så ansågs lämpligt, åhöras per radio.

Motionerna hänvisades till andra kammarens femte tillfälliga utskott, som i utlåtande (nr 2) avstyrkte motionerna och anförde, att invändningar kunde göras mot utsändningen per radio. Utskottet anförde därefter vissa invändningar, vilka dock icke berörde den av Hagman framkastade tanken att en utökning av åhörarkretsen finge ses som en åtgärd för en vidare tillämpning av offentlighetsprincipen. Mot utlåtandet anmäldes reservationer av herrar Spångberg och Västberg. Den sistnämnde anförde, att grundlagen inte lade hinder i vägen för en radiering, då förhandlingarna var offentliga. I riksdagsdebatten (prot. 11: 16 § 10) yttrade herr Löfgren bl. a. att det gällde att ytterligare tillämpa offentlighetsprincipen. Kammaren avslög motionerna

med 115 röster mot 60 för den av herr Västberg avgivna reservationen. Själv väckte herr Västberg motion i frågan såväl år 1929 i andra kammaren (motion nr 99) som år 1933 i första kammaren (motion nr 238). Båda motionerna avslogs emellertid efter avstyrkande utskottsutlåtanden.

I en motion (nr 434) år 1936 i första kammaren hemställde herr Åkerberg m. fl. att första kammaren måtte ge sitt tillstånd till att det sammanträde, vid vilket utrikesministern skulle besvara herr Bagges interpellation angående Sveriges ställning till Nationernas förbund, genom radion gjordes tillgängligt för intresserade medborgare i landet på det sätt som kammarens presidium, efter samråd med Radiotjänst, funne vara lämpligt. Motionen hänvisades till första kammarens första tillfälliga utskott, som i utlåtande (nr 17) anförde bl. a.: »Mot det sålunda framförda förslaget synes ur principiell synpunkt icke några invändningar med fog kunna framställas. Riksdagens förhandlingar äro offentliga, pressen har sin egen läktare och debatterna få utan censur publiceras och refereras. Förslaget innebär således endast en av den moderna teknikens utveckling påfordrad ny form för publiciteten. — Ur praktisk synpunkt kunna vissa erinringar måhända framställas mot ett generellt medgivande av rundradiering av båda kamrarnas förhandlingar. Däremot torde ett förverkligande av motionärernas mera begränsade önskemål icke möta motsvarande praktiska svårigheter.» Utskottet hemställde, att första kammaren måtte ge sitt tillstånd till att sammanträdet i fråga genom radion gjordes tillgängligt för intresserade medborgare i landet på sätt utskottet angivit. Vid riksdagsbehandlingen (35: 20) avslogs emellertid förslaget om radiering från sammanträdet.

Radioutsändningar av riksdagsmännens anföranden i kamrarna kom emellertid efter hand till stånd. Den metod som härvid först användes var indirekt och bestod däri att vederbörande riksdagsmans anförande (eller delar därav) återupprepades och inspelades i ett för ändamålet särskilt iordningställt rum under stora trappan, varefter återutsändning av talet skedde. Radiotjänst önskade emellertid få tillstånd att göra inspelningar direkt i kamrarna och sedan sända ut redigerade referat av debatten. Sedan en sådan inspelning på prov ägt rum år 1947, synes andra kammarens talman ha lämnat tillstånd till inspelningar av debatterna. Enahanda tillstånd torde ha lämnats av första kammarens talman. Efter hand har även direktsändningar medgivits av talmännen. Något formligt beslut av riksdagen om tillstånd till radioutsändningar synes icke ha lämnats; dock synes ej heller någon ledamot ha väckt fråga om ändring eller upphörande av de av talmännen lämnade tillstånden.

Sedan provsändningar per television i slutet av 1940-talet och början av 1950-talet företagits i Stockholm på Tekniska högskolan över sändare som disponerades av Nämnden för televisionsforskning, förekom under våren 1954 en serie försöksprogram, förmedlade av ett filmbolag och avsedda att ge i första hand den pågående riksdagen information om televisionens möjligheter. Sändningarna mottogs i riksdagshuset i en televisionsmottagare som

efter tillstånd, lämnat av talmanskonferensen den 2 februari 1954, uppställts på prov i sammanbindningsbanan. Sedan dåvarande AB Radiotjänst hösten 1954 startat försökssändningar per television, inkom bolaget hösten 1955 med framställning om tillstånd att anordna försöksutsändningar i television av kamrarnas förhandlingar. Talmanskonferensen uttalade i beslut den 26 oktober 1955, att den icke ville ställa sig principiellt avvisande mot tanken på framtida televisionsutsändningar från kamrarnas sammanträden, men ansåg att frågan var för tidigt väckt och för övrigt borde upptagas till övervägande i varje särskilt fall. I enlighet härmed lämnade talmanskonferensen framställningen utan bifall.

Från remissdebatten i januari 1957 ordnades en intern försökssändning inom riksdagen. Den första sändningen till allmänheten från riksdagen gjordes av andra kammarens remissdebatt höstsessionen 1957. Talmanskonferensen biföll den 17 oktober en ansökan om tillstånd till sändningen och uttalade därvid ånyo sin anslutning till principen om prövning från fall till fall. Sändningen ägde därefter rum den 6 november 1957 i form av direktsändning. Våren 1958 förekom sändningar från andra kammaren dels av remissdebatten den 21 januari och dels av pensionsdebatten den 23—25 april. I det följande kom sändningarna att omfatta även motsvarande debatter i första kammaren. Sedan talmanskonferensen i december 1958 och januari 1959 medgivit sändningar från remissdebatten i båda kamrarna vårsessionen 1959, skedde utsändningen (den 28 januari) genom utsändning från första kammarens förmiddagsplenium och andra kammarens kvällsplenum. Från 1960 års remissdebatt förekom även direktutsändning (den 25 januari), nu från andra kammarens förmiddagsplenium och första kammarens kvällsplenum. I samband med denna utsändning framfördes i kamrarna kritik från flera talare mot sändningarna och deras utformning.

Vid sistnämnda års riksdag väcktes även motioner angående televisions-sändningar från riksdagen.

I två likalydande motioner (I: 149 av fru Segerstedt Wiberg och herr Hagberg och II: 182 av herr von Friesen) hemställdes sålunda att frågan om och i vad mån televisionsutsändningar skulle få förekomma vid riksdagsdebatter måtte regleras i riksdagsstadgan samt att konstitutionsutskottet måtte utarbeta härför erforderlig författningstext.

I en annan motion (II: 539 av herr Lundberg) hemställdes om beslut för underlättande och utökning av televisionssändningarna från riksdagen. Motionen hänvisades till bankoutskottet.

Förstnämnda två motioner hänvisades till konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 18/1960) anförde, att radioutsändningar från riksdagsdebatterna dåmera ägde rum utan att tillstånd i varje särskilt fall inhämtades. Utskottet lämnade därefter bl. a. vissa uppgifter angående televisionsutsändningar från parlamentsdebatter i andra länder samt fortsatte därefter:

Vid bedömningen av det i motionerna framställda förslaget finner utskottet det riktigt, att tillstånd tills vidare från fall till fall lämnas till utsänd-

ning i television av de av kamrarnas förhandlingar, som ej hållas inom lyckta dörrar. Frågan i vilken utsträckning och på vad sätt sådan utsändning bör få äga rum utan att kamrarnas arbete därigenom förryckes, torde med hänsyn till den allsidiga sammansättningen av talmanskonferensen — av vilken talmännen, vice talmännen, de ständiga utskottens ordförande samt fyra av vardera kammaren utsedda ledamöter äro röstberättigade medlemmar — lämpligen böra anförtros detta organ.

Utskottet förordar alltså, att riksdagen uppdrager åt talmanskonferensen att medgiva utsändning i television av de av kamrarnas förhandlingar, som ej hållas inom lyckta dörrar. En regel härom borde egentligen ha sin plats i riksdagsordningen eller i riksdagsstadgan. Men eftersom offentlighetsprincipen för närvarande endast är fastslagen i kamrarnas ordningsstadgor, får utskottet, i avvaktan på en mera allmän översyn av reglerna angående riksdagens arbetsformer, förorda, att riksdagen nu fattar ett fristående beslut i förevarande ämne. Detta beslut får konstitutionellt sett ändock karaktär av ett tillägg till riksdagsstadgan.

En motsvarande reglering bör enligt utskottets mening nu också äga rum beträffande utsändningar i ljudradio av kamrarnas förhandlingar. Självfallet bör dock ett sådant beslut kunna innefatta ett generellt medgivande till sådana utsändningar.

Utskottet hemställde därefter, att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att, i anslutning till vad utskottet anfört, lämna tillstånd till utsändning i ljudradio och i television av de av kamrarnas debatter, som ej hållas inom lyckta dörrar.

Kamrarna biföll den 11 maj 1960 utskottets hemställan.

Bankoutskottet, till vilket såsom förut nämnts motionen II: 539 hänvisats, anhöll om talmanskonferensens yttrande över motionen. Konferensen förklarade i yttrande den 17 maj 1960 sig ha för avsikt att i samarbete med Sveriges Radio föranstalta om de åtgärder som kunde befinnas erforderliga för underlättande av radions och televisionens arbete. Bankoutskottet hänvisade i sitt utlåtande (nr 31) till vad konferensen förklarat och hemställde att motionen därigenom skulle anses besvarad. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Som ett led i de åtgärder talmanskonferensen åsyftade iordningställdes år 1961 i riksdagshusets södra del en studio för radio- och televisioninspelningar.

Den 23 november 1960 beslöt talmanskonferensen, i samband med att den lämnade tillstånd till televisionutsändning av remissdebatten i januari 1961, att uppdraga åt en delegation bestående av kamrarnas talmän, ledarna för de i talmanskonferensen representerade partierna samt kamrarnas sekreterare att söka åstadkomma en med hänsyn till televisionssändningarna lämplig uppläggnings av debatterna. Utsändningen av nämnda remissdebatt ägde sedan rum i enlighet med en inom delegationen träffad överenskommelse.

Televisionssändningen av remissdebatten i januari 1962 omfattade, efter beslut av talmanskonferensen den 17 januari 1962, ett redigerat referat kl. 18.00—19.30 av andra kammarens förmiddagsdebatt och en direktsändning av första kammarens debatt samma dag kl. 20.30—ca 22.00. Det redi-

gerade referatet av andrakammardebatten upptog två anföranden å 7 min., ett anförande å 14 min., fyra repliker å 6 min. samt en replik å 12 min. jämte 12 minuters kommentarer av programredaktören.

Vid sammanträde den 5 december 1962 beslöt talmanskonferensen medgiva att redigerade televisionssändningar anordnades från första dagen (20 januari) av 1963 års remissdebatt. En plan för detaljutformningen av sändningen överlämnades i början av januari 1963 till talmanskonferensen och godkändes, frånsett viss justering, av konferensen vid sammanträde den 18 januari 1963. Sändningen innehöll redigerade referat om tillsammans 60 minuter från vardera kammaren. Förstakammarreferatet sändes kl. 18.30—19.30 och andrakammarreferatet kl. 21.15—22.15.

I skrivelse den 13 oktober 1961 anhöll Sveriges Radio hos talmanskonferensen om tillstånd bl. a. till kontinuerlig televisionsbvakning av i första hand debatterna i andra kammaren. Sändningarna avsågs omfatta ca 10 minuter och förekomma som inslag i programpunkten Aktuellt. Talmanskonferensen beslöt vid sammanträde den 17 oktober 1961 att avslå framställningen och hänvisade därvid till att det uppdrag konferensen genom beslutet den 11 maj 1960 erhållit avsåg tillstånd från fall till fall.

I skrivelse till konstitutionsutskottet den 27 november 1962 anförde chefen för Sveriges Radio därefter följande:

Enligt beslut av Riksdagens Konstitutionsutskott får televisionsutskändningar från riksdagens debatter endast ske efter särskilt medgivande av talmanskonferensen. Sådant medgivande skall inhämtas för varje särskilt sändningstillfälle. Televisionen ser som en av sina viktigaste uppgifter att liksom press och radio kunna informera allmänheten om vad som sker i riksdagen. På grund av ovannämnda bestämmelse kan televisionen dock icke fullfölja en kontinuerlig bevakning av kamrarnas arbete på samma sätt som t. ex. ljudradion. Jag får därför hemställa, att Konstitutionsutskottet måtte ta under övervägande möjligheterna att ändra bestämmelserna för televisionssändningar från riksdagen, så att televisionen får frihet att utan särskilt tillstånd återutsända kamrarnas debatter eller delar därav. Jag vill framhålla, att en sådan bevakning av vanliga arbetsplena kan genomföras utan de stora tekniska arrangemang, som är nödvändiga för återutsändningen av t. ex. remissdebatterna.

Konstitutionsutskottet har vid beredningen av frågan erhållit närmare informationer genom förmedling av en representant för Sveriges Radio. Denne har framhållit: Det begärda tillståndet avsågs skola omfatta även tillstånd till utsändningar av remissdebatter etc. Utsändningarna vid dessa större debatter avsågs skola ske som hittills. Bevakningen av vanliga arbetsplena kunde av brist på resurser göras kontinuerlig först från och med höstsessionen 1963. Av samma skäl kunde, åtminstone första tiden, för upptagningarna endast en televisionskamera tillhandahållas, vilken vid behov därav finge flyttas mellan kamrarna. Avsikten vore att inspelningar skulle göras i båda kamrarna. Sändningarna avsågs huvudsakligen få formen av återutsändningar, anordnade som redigerade referat av debatterna. Programmen skulle förekomma dels som inslag i Aktuellt och dels som särskilda

riksdagsprogram av samma typ som radions Riksdagen i dag. I de redigerade referaten komme de principer att tillämpas, som följts vid de redigerade referaten av remissdebatter och i radions ordinarie riksdagssändningar. Formen för sändningarna finge emellertid under cirka ett år framåt betraktas som provisorisk, och den slutgiltiga formen för sändningarna kunde bestämmas först efter utgången av denna tid och med ledning av de erfarenheter som därunder vunnes.

Vad angår den enskilde riksdagsmannens rättigheter i avseende å innehållet i anförandena må erinras om att 24 § av upphovsrättslagen den 30 december 1960, vilken trätt i kraft den 1 juli 1961, stadgar, att vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må återgivas utan upphovsmannens samtycke, dock att upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden. Anförandena är således i princip föremål för upphovsmannarätt, ehuru enligt nämnda lagrum upphovsmannens tillstånd ej behövs för återgivande av det enskilda anförandet. Departementschefen uttalade till 24 § vid lagrådsremissen, att med hänsyn till tryckfrihetsförordningens publicitetsprincip dylika anföranden i stor utsträckning bör kunna fritt återges. Vad angår sättet för sådant återgivande framhöll auktorrättskommittén, i ett i propositionen återgivet uttalande, att återgivandet kunde ske, förutom i tryck, även genom inspelning t. ex. på ljudband eller film eller genom att anförandena gjordes tillgängliga för allmänheten, t. ex. genom utsändning i radio eller television eller genom filmförevisning. Lagrådet framhöll, att det i detta sammanhang endast var fråga om den upphovsrättsliga regleringen och att bestämmelsen ej uteslöt att på annan grund hinder för återgivande kunde föreligga.

Radio- och televisionssändningar från vissa utländska parlament

Från vissa främmande länders beskickningar har inhämtats uppgifter om radio- och televisionssändningar från parlamentens arbetsplena. Uppgifterna, som i samtliga fall lämnats med reservation för eventuella felaktigheter, återges här i sammandrag.

Förhållandena i *Danmark, Finland, Frankrike, Västtyskland, Italien och Polen* liknar de förhållanden som hittills rått i Sverige, d. v. s. televisionssändningar från arbetsplena förekommer endast vid särskilda tillfällen. Däremot är radioutsändningar från arbetsplena ganska vanliga. Televisionssändningar från arbetsplena förekommer i *Schweiz*, både i form av direktsändningar samt återutsändningar beledsagade av kommentarer. En mera restriktiv hållning intager *England*, som varken tillåter radio- eller televisionssändningar eller fotografering, *Belgien*, som varken har direktsändning i radio eller television (dock särskilda radioreportrar) samt *Norge*, som tillåter radio- men ej televisionssändningar. Av utomeuropeiska länder må

nämnas *Japan*, som förutom radioutsändningar har televisionssändningar såväl av större debatter som av vanliga arbetsplena, och *Amerikas förenta stater*, varest visserligen televisionssändningar från vanliga arbetsplena i kongressen ej medges men däremot sådana utsändningar från sammanträde med utskott vid exempelvis s. k. utskottsförhör.

Utskottet

Ur konstitutionell synpunkt är främst att beakta det förhållandet att riksdagens förhandlingar i princip är offentliga. Detta har visserligen inte utsetts i grundlag eller i riksdagsstadgan men har fastslagits i 22 § av kamrarnas enskilda ordningsstadgor.

I och med tillkomsten av radio och television har, såsom framgått av historiken, frågor uppkommit om utsändning i radio och television av kamrarnas förhandlingar. Såsom även framgått av historiken har riksdagen år 1960 bemyndigat talmanskonferensen att lämna Sveriges Radio tillstånd till televisionssändningar från riksdagen, dock att tillstånd ej får lämnas annat än från fall till fall. De tillstånd som lämnats har avsett större debatter, och vid upptagningarna har jämförelsevis stora tekniska arrangemang vidtagits.

De sändningar som i enlighet med sålunda lämnade tillstånd kommit till stånd torde ha visat att upptagningar för televisionssändning från riksdagen bör kunna ordnas så, att de ej alltför mycket stör kamrarnas förhandlingar. Utskottet finner därför ej hinder möta mot att generellt tillstånd lämnas på prov för den kontinuerliga bevakningen, som angivits skola ske från såväl första som andra kammaren. Härigenom öppnas möjlighet att fortlöpande ge allmänheten en representativ bild av överläggningarna i riksdagens båda kamrar. För de troligen alltmer sällsynta fall då större anordningar för sändningarna erfordras anser utskottet det emellertid lämpligt att tillstånd liksom hittills lämnas från fall till fall.

Enär det kan förväntas att resultatet av den kontinuerliga bevakningen kan bedömas efter cirka ett års erfarenheter, torde tillstånd till upptagningarna i riksdagshuset böra ges till vidare till och med utgången av vårsessionen 1964. Vid slutet av nämnda session torde frågan om televisionssändningarna av kamrarnas förhandlingar böra ånyo upptagas till bedömande.

Det torde även denna gång böra uppdragas åt talmanskonferensen att meddela tillstånden. På nämnda konferens eller av den tillsatt delegation torde även ankomma att följa sändningarna samt att utgöra det organ med vilket Sveriges Radio vid behov kan samråda i tekniska och andra frågor.

Under återopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte uppdraga åt talmanskonferensen att,
i anslutning till vad utskottet anför, lämna tillstånd till

upptagningar för televisionssändningar tills vidare till och med slutet av 1964 års riksdags vårsession av de kamrarnas förhandlingar, som ej hållas inom lyckta dörrar.

Stockholm den 6 mars 1963

På konstitutionsutskottets vägnar:

TORSTEN ANDERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Torsten Andersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Georg Pettersson, Olsén, Erik Olsson, Kronstrand, Wallmark och Dahlberg; samt

från andra kammaren: herrar Spångberg, Andersson i Linköping, von Friesen, Adamsson, Larsson i Luttra, Bengtsson i Halmstad, Nilsson i Östersund, Hedin, Westberg och Anners.

* Ej närvarande vid justeringen.